Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U003162

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 25-07-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: 263-с від 13.08.2025

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бородай Олександр Андрійович
2. Oleksandr Boroday

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0003-5349-0445

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 033

Назва наукової спеціальності: Філософія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Політична філософія

Дата захисту: 24-07-2025

Спеціальність за освітою: Економіка

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 9343

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 02.41.11

Тема дисертації:

1. Сучасний контекст «свободи вибору»: особисті та суспільні чинники і детермінанти

2. The Contemporary Context of «Freedom of Choice»: Personal and Societal Factors and Determinants

Реферат/анотація:

1. Дисертаційне дослідження присвячене вивченню й концептуалізації феномену свободи вибору в соціокультурному та політичному просторах в контексті магістральних векторів суспільно-політичного розвитку. У дисертації розглядаються теоретико-методологічні, концептуальні, діалектичні, метафізичні, гносеологічні, дискурсивні та інформаційні виміри впливу феномену свободи вибору на соціокультурний, політичний та особистий простір і суспільний розвиток держави. Особлива увага приділяється визначенню філософських засад феноменів свободи та вибору, яка фіксує унікальність людської природи, онтологізуючи її, уможливлюючи мисленнєвий трансцензус і трансгресію як противагу нонантропоцентричним тенденціям розвитку сучасної цивілізації, пов'язаним насамперед з гіпотетичним постанням сильного штучного інтелекту. Використовуючи цивілізаційний, культурологічний, метафізичний у поєднанні з діалектичним, діяльнісний, аксіологічний, інформаційний підходи, а також теоретичні методи історико-культурного, понятєво-філософського аналізу, феноменологічний, герменевтичний, соціологічний, політологічний наукові методи, аналізується феномен свободи вибору та його концептуалізація у сучасному філософському

дискурсі. Запропоновано авторське уявлення про свободу вибору як онтологізуючий соціополітичний феномен, його особисті та суспільні чинники й детермінанти, що дозволяє розглянути це явище не лише інструментально чи моноаспектно, а цілісно. З'ясовано, що модус функціонування філософеми свободи та пов'язаної з нею філософеми вибору в античній культурній свідомості позначено як трансгресивний, тобто такий, що фіксує феномен переходу непрохідної межі між можливим і неможливим. У цьому сенсі термін некласичної філософії та синергетики цілком відображає модус функціонування свободи вибору як уявного конструкту картини світу та регулятиву поведінки. Ейдетичний аспект концептуалізації свободи визначено як такий, що дозволяє конструювати абстрактні мисленнєві форми в опорі на повсякденний феноменальний досвід, адже саме грецька культура в пору свого розквіту породила філософську візію реальності як візію вільної людини. Констатовано телеологізм розуміння свободи волі у Аристотеля, який, уводячи поняття мети, долає метафізичну статику платонівської теорії ейдосів, не відкидаючи її. З'ясовано, що перформативне мовлення Біблії створює окремий рівень герменевтичного аналізу. Оскільки ідеологічні та соціально-культурні контексти вживання понять «свобода», «вибір», «правда» в Біблії не конгруентні категоріальному філософського змісту цих понять, тому можуть бути розглянуті в доволі широкому діапазоні і як метафори, і як символічні конструкції, і як ситуативно визначений узус. Запропоновно співвідношення розуму та волі у концептуалізації свободи розглядати як супервентне і таке, що визначається через ознаки рефлексивності, транзитивності та несиметричності. Навіть поза розглядом редуктивних і функціональних пояснень відношень супервентності, тобто їх типології, можна стверджувати, що інтуїтивний метафізичний підхід до свободи передбачає зв'язок зовнішніх натуралістичних детермінацій та етичної дескрипції реальності, феноменального суб'єктивного досвіду, ноематичних процесів свідомості як детермінацій внутрішніх. Співставлено метафізику свободи у Спінози й Декарта, починаючи зі Спінози саме тому, що його позиція виглядає більшою мірою закритою, ніж інтуїції Декарта. Саме прагнення Спінози до геометричного формату побудови дискурсу, до фіналізації думки в дискурсі свідчить не лише про його системне філософське мислення, але і про визначальну, на наш погляд, проблему – питання відповідальності людини, яке Спіноза практично знімає (в гегелівському сенсі) через діалектику зовнішньої та внутрішньої необхідності. З картезіанської свободи починається звільнення людини, формується нова система координат її самоусвідомлення. Стверджено, що інтуїтивний метафізичний підхід до свободи передбачає зв'язок зовнішніх натуралістичних детермінацій та етичної дескрипції реальності, феноменального суб'єктивного досвіду, ноематичних процесів свідомості як детермінацій внутрішніх. Сучасна людина і сучасна філософія не можуть собі дозволити розглядати філософему свободи інструментально чи моноаспектно принагідно до певного виду діяльності й активності, адже за таких умов губиться сам зміст поняття свободи і вона відпочатку тлумачиться як механістична та не пов'язана зі сферою людського духу. З'ясовано, що метафізика свободи є чи не єдиним раціональним запобіжником тотального превалювання постправди, пропаганди та маніпулятивних механізмів сучасного медіапростору та соціальної комунікації. Констатовано, що свобода, як і свідомість, розум, екзистенціали, воління, інтенціональність є репрезентаціями сфери духу і тому повною мірою не можуть бути екстеріоризовані. Це дозволяє припустити, що фідеїстична оптика метафізики свободи є інструментом переходу від однієї парадигми до іншої, своєрідним лімінальним знаряддям розуму.

2. This dissertation research is devoted to the study and conceptualization of the phenomenon of freedom of choice within sociocultural and political domains, in the context of key vectors of socio-political development. The work examines theoretical and methodological, conceptual, dialectical, metaphysical, epistemological, discursive, and informational dimensions of how the phenomenon of freedom of choice influences sociocultural, political, and personal spaces, as well as the societal development of the state. Special attention is paid to defining the philosophical foundations of the phenomena of freedom and choice, which reflect the uniqueness of human nature by ontologizing it and enabling intellectual transcendence and transgression. These are interpreted as counterbalances to the non-anthropocentric tendencies in contemporary civilization, particularly those associated with the hypothetical emergence of strong artificial intelligence. Utilizing civilizational, cultural, metaphysical in conjunction with dialectical, praxeological, axiological, and informational approaches – as well as theoretical methods of historical-cultural and conceptual-philosophical analysis, alongside phenomenological, hermeneutical,

sociological, and political science methodologies – the study analyzes the phenomenon of freedom of choice and its conceptualization within contemporary philosophical discourse. The dissertation proposes an original interpretation of freedom of choice as an ontologizing socio-political phenomenon, emphasizing its personal and societal factors and determinants. This perspective enables a holistic rather than merely instrumental or one-dimensional understanding of the phenomenon. It has been established that the mode of functioning of the philosopheme of freedom – and the closely associated philosopheme of choice – in ancient cultural consciousness is marked as transgressive, meaning it captures the phenomenon of crossing an impassable boundary between the possible and the impossible. In this context, the terminology of non-classical philosophy and synergetics accurately reflects the mode in which freedom of choice operates as both an imaginative construct of the worldview and a regulative of behavior. The eidetic aspect of the conceptualization of freedom is defined as one that enables the construction of abstract cognitive forms grounded in everyday phenomenal experience. This is particularly evident given that Greek culture, at the height of its development, generated a philosophical vision of reality as the vision of a free individual. The dissertation affirms the teleological understanding of free will in Aristotle, who, by introducing the notion of purpose (telos), overcomes the metaphysical stasis of Plato's theory of eidei without rejecting it altogether. It is revealed that the performative language of the Bible generates a distinct level of hermeneutic analysis. Since the ideological and socio-cultural contexts in which the terms «freedom», «choice», and «truth» are employed in the Bible are not congruent with their philosophical categorical meanings, they can be interpreted across a broad spectrum – as metaphors, symbolic constructions, or contextually defined linguistic usages (usus). The relationship between reason and will in the conceptualization of freedom is proposed to be understood as supervenient, characterized by the features of reflexivity, transitivity, and asymmetry. Even without delving into reductive or functionalist explanations of supervenience relations, it can be argued that the intuitive metaphysical approach to freedom presupposes a connection between external naturalistic determinations and the ethical description of reality, encompassing phenomenal subjective experience and noematic processes of consciousness as forms of internal determination. The dissertation juxtaposes the metaphysics of freedom in Spinoza and Descartes, beginning with Spinoza due to the comparatively closed nature of his position versus Descartes' philosophical intuitions. Spinoza's striving for a geometric structure of discourse and his pursuit of finality in thought demonstrate not only a systematic philosophical mindset but also highlight a central problem – the question of human responsibility. In Spinoza's system, this question is practically removed (in the Hegelian sense) through the dialectic of external and internal necessity. Cartesian freedom, in contrast, marks the beginning of human emancipation and the formation of a new framework for self-awareness. It is asserted that the intuitive metaphysical approach to freedom presupposes a connection between external naturalistic determinations and the ethical description of reality, as well as the phenomenal dimension of subjective experience and the noematic processes of consciousness, understood as internal determinants.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Бородай О. Свобода вибору та ментальність: вплив культурних чинників на індивідуальний вибір. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Вип. 50. С. 9–14. https://doi.org/10.30970/PPS.2023.50.1.

- Бородай О. Свобода вибору і виховання: роль сім'ї та освіти у формуванні індивідуальних цінностей і рішень. Культурологічний альманах. 2023. Вип. 3. С. 89–95. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.11.
- Бородай О. Етика й мораль у контексті свободи вибору : сучасні дискусії й конфлікти. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. № 47. С. 3–8. https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.1.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бойко Анжела Іванівна

2. Angela Boyko

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6414-2214

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Голубович Інна Володимирівна

2. Inna Holubovych

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3459-3417

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Код за ЄДРПОУ: 02071091

Місцезнаходження: вул. Дворянська, буд. 2, Одеса, 65082, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Утюж Ірина Геннадіївна

2. Iryna Utiuzh

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1152-0151

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

Код за ЄДРПОУ: 45030873

Місцезнаходження: пр-т Маяковського, буд. 26, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69035, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Астапова-Вязьміна Олена Ігорівна

2. Olena Astapova-Vyazmina

Кваліфікація: к. філос. н., доц., 09.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2104-9703

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Даценко Вікторія Станіславівна

2. Viktoriia Datsenko

Кваліфікація: к. філос. н., доц., 09.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1510-6951

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Афанасенко Валентина Іванівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Афанасенко Валентина Іванівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Здобувач PhD
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна